

(דף י"ח ע"א) קא עסיק מר. אמר ליה דכתיב, (משלי ט"ז) באור פני מלך חיים. אי טרנא עציב, ופל שפן דגעי ובכי, שמשוי מאי עבדי, הדא הוא דכתיב, (ישעיה ל"ג) הן אראלם צעקו חצה. מאי חצה. מריהון בגו, ואינון לבר. מריהון בבתי גואי, ואינון בבתי בראי. בתי גואי מאי אינון. אמר רבי יצחק, אינון מעשרה כתרי מלפא.

מלאכי שלום מר יבכיון, וכי יש מלאכים שאינם של שלום. אמר ליה אין. תא חזי, אית מארי דדינא קשיא, ואית מארי דדינא דלא קשיא, ואית מארי דינא (רביא) ורחמנותא. ואית מארי דרחמנותא דלית בהו דינא פלל. ואלין אתקרוז מלאכי שלום. ועל אינון דלתתא, כתיב, (ישעיה ג') אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. וכתיב (ישעיה ל"ד) ונמקו כל צבא השמים.

אי הכי, כל אינון שולטנין דממנן על שאר עמין, פד חמאן למריהון עציב, למאי עבדין פרוכא לבגוהי. אמר רבי אלעזר, לא עבדי אלא מאי דאתפקדו, ורעותא דמריהון עבדין.

רבי דוסתאי אמר בעדנא דאתמסרן בגוי דקודשא בריה הוא, לשולטני עממין, מתכנפין תריסר בתי דינין, ומשתקען גו תהומא רבה, געי טרנא, געין, ורהיטן (ג"א תריסין) ונחתין תרין דמעין לשקיעא דינא רבה, הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ו) משפטיה תהום רבה. ומתגלגלן עלאין לתתא, אתבקען תתאין, ונחתין מאתו וארבעין דרגין הדא הוא דכתיב, (עמוס ג') אריה שאג מי לא ירא.

תנא, בשעתא דמסר קדשא בריה הוא לישראל לשרא דמצראי, גזר עליהו שבע גזרות, שישעבדו בהון מצראי. הדא הוא דכתיב, (שמות א') וימררו את חיהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'. ולקבליהון שבועה לטב, ובני ישראל פרו, וישרצו, וירפו, ויעצמו, במאד, מאד, ותמלא הארץ אותם.

הבה נתחכמה לו. (שמות א') רבי יוסי אמר, אין הבה אלא לשון הזמנה, למעבד דינא. כמה דאת אמר, (בראשית י"א) הבה נרדה. (שמואל א', י"ד) הבה תמים. אמר רבי יוחנן, הבה כולם, לשון הסכמה והזמנה. כמו (בראשית י"א) הבה נבנה לנו עיר. (שופטים כ') הבו לכם עצה. (תהלים כ"ט) הבו לה' בני אלים.

רבי יצחק אמר, הבה נתחכמה לו נהוי בהספמת דינא לגביה. פן ירבה, ורוח הקדש אומרת פן ירבה, וכן יפרוץ. ומלאכי השרת הוו להו לשפים ולצנינים הדא הוא דכתיב, ויקוצו מפני בני ישראל. והוו מתעקצי ממלאכי השרת, בהני קוצי דמתעקצי בהו אינשי.

אמר רבי יודאי אמר רבי יצחק, מה הוה מחשבתהון דמצראי, דממנע מישראל פריה ורביה, ושולטנא דממנא עליהון דאעיל בלבהון פה. אלא, אמר להון, הוו ידעין, דימין ברא הדא למיפק מישראל, דיתעביד דינא בפאליהון על ידיה.

דאמר רבי יוחנן, בשעה שאמר משה, (שמות י"ב) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים הלך הומה שרו של מצרים, ארבע מאות פרסה. אמר ליה קדשא בריה הוא, גזרה נגזרה לפני, דכתיב,

(ישעיה כ"ד) יִפְקֹד יי' עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם וְגו'. בְּאוֹתָהּ נִשְׁעָה נִטְלָה הַשְּׁרָרָה מִמֶּנּוּ, וְנִתְמַנָּה דוֹמָה שֶׁר שֶׁל גֵּיהֶנֶם, לִידוֹן שֶׁם נִפְשוֹת הַרְשָׁעִים. וְרַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר עַל הַמֵּתִים נִתְמַנָּה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְא, כְּתִיב (במדבר ל"ג) וּבְאֱלֹהֵיהֶם עָשָׂה יי' שְׁפָטִים. וְכִי בְּאֱלֹהֵי שֶׁל כְּסָף, וְשֶׁל זָהָב, וְשֶׁל עֵץ, וְשֶׁל אֶבֶן, יֵשׁ שְׁפָטִים. אֲלָא אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שֶׁל כְּסָף וְשֶׁל זָהָב הֵיוּ נִתְכִּים מֵאֱלֹהֵיהֶם, וְשֶׁל עֵץ מִתְרַקְבִּין.

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אֱלֹהֵי שֶׁל מְצָרִים שֶׁהָ הָיָה, וְצִנְהָ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁפָטִים, לְשִׁרֹף אוֹתוֹ בְּאֵשׁ, כְּמָה דָּאת אָמַר, (דברים ז') פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפֶנּוּ בְּאֵשׁ. כִּדִּי שִׁיחָא רִיחוֹ נוֹדָף. וְעוֹד, (שמות י"ב) רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קַרְבּוֹ. וְעוֹד, שְׁעִצְמוֹתָיו מוֹשְׁלָכִים בַּשּׁוֹק. וְזֹאת הָיְתָה לְמְצָרִים קִשְׁהָ מִפּוֹלָן, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב, שְׁפָטִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּאֱלֹהֵיהֶם מִמָּשׁ וְזָהוּ שֶׁר שְׁלָהֶם, לְקַיִם, יִפְקוֹד ה' עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה. וְכֹל זֶה הֵיוּ יוֹדְעִים הַחֲכָמִים שְׁבָהֶם, וְכֹל שָׁבֵן שֶׁר שְׁלָהֶם. עַל כֵּן כְּתִיב, הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, תְּרַבְּהָ עֲבוּדָה זָרָה הֵיוּ בְּמְצָרִים, וְנִילּוּם אֱלֹהֵי (ד' ח"ח ע"ב) שְׁלָהֶם הָיָה, וּבְכִלְלֵי אֱלֹהֵיהֶם הָיָה הוּא, וּבְכּוֹלָם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הָא דְר' יוֹחָנָן דִּי יִיקָא, וּפְשִׁיטָא, מִשּׁוּם דְּאֱלֹהֵיהֶם נִלְקִים בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּן הָאוּמָה, וְכֵן נִילּוּם נִלְקָה בְּתַחֲלָה, וְהַעֲצִים וְהָאֲבָנִים, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב, (שמות ז') וַיְהִי הַדָּם בְּכֹל אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים, שְׁהִיוּ לָהֶם אֱלֹהוֹת מִמָּשׁ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם כְּתִיב, וְנִילּוּם לֹא הָיָה בַּמָּרוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רֹב מִימֵינוּ כְּדוֹגְמָתָן בַּמָּרוֹם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁר שְׁלָהֶם נִלְקָה בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּן שָׂאֵר אֱלֹהֵיהֶם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, לְקוֹת אִמָּה שֶׁל מְצָרִים מִמָּשׁ, לֹא הָיָה אֲלָא בַּיָּם, דְּכְּתִיב, (שמות י"ד) לֹא נִשְׂאָר בָּהֶם עַד אַחַר. וְקוֹדֵם זֶה, נַעֲשָׂה שְׁפָטִים בְּאֱלֹהֵיהֶם. וְעַל דָּא כְּתִיב, הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה. וְנִתְנַבְּאוּ עַל הָעֵתִיד, כִּפִּי מַה שְׂאִירַע לָהֶם. וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שׁוֹנְאֵינוּ, נִבְּאוּ עַל מַחֲנוֹת עֲלִיזוֹנִים, שִׁיְהִיוּ שְׂרוּיִים בְּתוֹכָם. וְנִלְחָם בָּנוּ, נִבְּאוּ עַל מַה דְּכְּתִיב, (שמות י"ד) ה' יִלָּחֵם לָכֶם וְגו'. וְעַלָּה מִן הָאֶרֶץ, כְּמָה דָּאת אָמַר (שמות י"ד) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים בְּיַד רָמָה.

וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי. (שמות ב') רַבִּי אֱלֵעָזָר פָּתַח, (שיר השירים א') שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה. תְּנָא, בְּשִׁפְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, עֲלָה בְּחַפְצֵי לְפָנָיו, וּבְרָא אֶת הַשְּׁמַיִם בְּיַמֵּינוּ וְהָאֶרֶץ בְּשִׁמְאֵלוֹ, וְעַלָּה בְּחַפְצֵי לְפָנָיו, לְנַחֵג הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה. וּבְרָא הַמַּלְאָכִים הַמְּמוֹנִים בְּחֶסֶד, בַּיּוֹם. (נ"א לומר שִׁירָה בַּיּוֹם וְזֶמַן חֶסֶד) וּבְרָא הַמַּלְאָכִים הַמְּמוֹנִים לֹאמַר שִׁירָה בְּלַיְלָה. הֲדָא הוּא דְכְּתִיב, (תהלים מ"ב) יוֹמָם יִצְנֶה יי' חֶסֶדּוֹ וּבְלַיְלָה שִׁירָה עִמּוֹ. אֵלּוֹ מִיַּמֵּינוּ, וְאֵלּוֹ מִשְׁמַאל, אֵלּוֹ מִקְּשִׁיבִים שִׁירַת הַיּוֹם, וְאֵלּוֹ מִקְּשִׁיבִים שִׁירַת הַלַּיְלָה, שִׁירַתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל קְדוּשׁ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אוֹתָם שְׂאוּמָרִים שִׁירָה בְּלַיְלָה, מִקְּשִׁיבִים שִׁירַתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב, (שיר השירים ח') חֲבָרִים מִקְּשִׁיבִים לְקוֹלָךְ.

אמר רבי שמעון, פת אחת, כלולה משלש פתות, אומרת שירה בלילה. הדא הוא דכתיב, (משלי ל"א) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

אמר רבי אלעזר, עשרה דברים נבראו ביום ראשון, מהם מדת לילה, ומהם מדת יום, ועל מדת לילה כתיב, ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה. פמה דאת אמר, (איוב ט"ז) אפו טרף. וכתיב, (מיכה ה') וטרף ואין מציל. וחק לנערותיה, פמה דאת אמר (שמות ט"ו) חק ומשפט. (תהלים קמ"ז) חקיו ומשפטיו. (תהלים פ"א) כי חק לישראל הוא משפט וגו'. מכאן שמדת הדין שולטת בלילה.

ותנא, אלו האומרים שירה בלילה, אלו הם שרים על כל בעלי שיר. וכשפותחין החיים שירה, מוסיפים העליונים כח, לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו. שמים וארץ, מוסיפין כח בהאי שירה.

אמר רבי נחמיה, אשרי הזוכה לדעת באותו שיר, דתנא הזוכה באותו שיר, ידע בעניני התורה והחקמה, ואיזין וחקור ויוסף כח וגבורה ברוח הקודש. ובמה שעתיד להיות, ובזה זכה שלמה לדעת.

דתני רבי שמעון, דוד עליו השלום, ידע בזה, ותקן שירים ותושבחות הרבה, ורמז בהם העתידות לבוא, והוסיף כח וגבורה ברוח הקודש. ידע בעניני התורה והחקמה, ואיזן וחקר והוסיף כח וגבורה בלשון הקודש.

ושלמה זכה יותר באותו השיר, וידע החקמה, ואיזן וחקר ותקן משלים הרבה, ועשה ספר מאותו השיר ממש, והיניו דכתיב, (קהלת ב') עשיתי לי שרים ושרות. כלומר, קניתי לי לדעת שיר, מאותן השירים העליונים, ואשר תחתם. והיניו דכתיב, שיר השירים, כלומר, שיר, של אותם שרים של מעלה. שיר שפולל כל עניני התורה והחקמה, וכח וגבורה, פמה שהיה, ועתיד להיות, שיר שהשרים של מעלה משוררים.

אמר רבי אלעזר, אלו השרים, עמדו, עד שגולד לוי, אבל משגולד לוי ואילך אמרו שיר. בין שגולד משה ונמשח אהרן, ונתקדשו הלויים, נשלם השיר, ועמדו על משמרותם.

ואמר רבי אלעזר, באותה שעה שגולד לוי, פתחו למעלה ואמרו, (שיר השירים ה') מי יתנך באח לי יונק נשירי אמי